

РЕАЛЬНІ КРОКИ З
ДЕОКУПАЦІЇ КРИМУ

→ 4

«ВІД МАЛОГО ДО ВЕЛИКОГО»:
ЯК УПЦ МП ВИХОВУЄ В КРИМУ
«ПАТРИОТОВ ОТЕЧЕСТВА»

→ 5

№ 10
22.05.2020

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА
УКРАЇНСЬКА
ГАЗЕТА

літературно-художня, публіцистична

КРИМ – ПОСТІЙНА БОРОТЬБА ЗА ПРАВО БУТИ ВІЛЬНИМИ

ДО ДНЯ ПАМ'ЯТІ
ЖЕРТВ ГЕНОЦИДУ
КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО
НАРОДУ

Постановою Верховної Ради України №792-VIII від 12.11.2015 року депортація кримських татар 1944 року визнана геноцидом, а 18 травня щороку відзначається День пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу.

ЛЮДМИЛА БОЖЕНКО

У 2019 році ряд європейських країн визнали депортацію кримських татар 1944 року актом геноциду. 9 травня Сейм Латвії проголосував відповідне рішення. У документі підкреслюється, що низка історичних джерел вказує на цілеспрямований геноцид радянської влади щодо багатьох народів і етнічних груп, що жили в Радянському Союзі й на окупованих ним територіях, зокрема кримських татар. 6 червня Сейм Литовської Республіки ухвалив резолюцію щодо визнання депортації кримськотатарського народу 18 травня 1944 р. актом геноциду.

Нині про цю страшну трагедію кримськотатарського народу до сих пор багато говориться в ЗМІ, на державному рівні проводяться заходи щодо вшанування пам'яті жертв депортації корінного народу України. Проте сьогодні ми звернемо увагу на інші, не менш трагічні сторінки в історії кримськотатарського народу – це кінець XVIII століття та сьогодення, початок XXI століття.

Російська імперія і більшовицька радянська система

Відомий історик, доцент історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, багатолітній дослідник соціально-політичної історії Львова XVIII-XIX ст. та сходовознавчої проблематики нового та новітнього часу, автор численних наукових праць Андрій Михайлович Козицький у своїй науково-дослідницькій праці «Депортація кримських татар та інших народів Криму» чітко описав події в історії кримськотатарського народу не тільки депортації 1944 року, а й з періоду кінця XVIII ст. – початку XIX ст.:

«Після того, як наприкінці XVIII ст. Російська імперія захопила Кримське ханство, неодноразово з'являлися ідеї виселити кримських татар з півострова. Уперше такі наміри царський уряд

висловив у середині XIX ст., коли російське військово командування звинуватило частину кримських татар у підтримці західних союзників під час Кримської війни 1853-1856 років. За допомогою британцям, французам і туркам було розстріляно або заслано близько 2 тисяч кримських татар. Царський уряд ухвалив план виселити з Криму в Мелітопольський повіт в Україні всіх татар, які мешкали на морському узбережжі від Севастополя до Перекопа, однак через смерть імператора Миколи I цей проект не реалізували. Хоча в підписаному 30 березня 1856 р. Паризькому мирному договорі й містився пункт (стаття 5) про амністію всім особам, які воювали під час Кримської війни, незалежно від того, на чьому боці вони перебували під час бойових дій, царський уряд усе ж вдався до ре-

пресії проти кримських татар. Через урядові переслідування після закінчення Кримської війни татари почали масово виїжджати з Криму. За російськими офіційними статистичними підрахунками, тільки до 1863 р. з півострова до Туреччини виїхало понад 140 тисяч кримських татар. У 60-х рр. XIX ст. російська адміністрація Таврійської губернії зверталася до царя Олександра II з повторним клопотанням про повне виселення татар до Туреччини.

Зважаючи на виїзд татар за кордон та поступове переселення на півострів слов'янського населення, відсоток нетатарських мешканців Криму постійно зростав. На 1917 р. у Криму проживало 216 968 осіб татарського й турецького походження, що становило 26,8% усіх його мешканців. Під час революційних подій

у Російській імперії кримські татари проголосили на півострові власний уряд, який згодом розпустили за наказом військового командування Збройних сил Півдня Росії. Восени 1920 р. Кримський півострів захопила Червона армія. Переслідуючи власні політичні цілі, 18 жовтня 1921 р. більшовики проголосили у Москві Кримську Автономну РСР, яка мала ввійти до складу Росії. Показовість цього кроку засвідчує те, що Перший Всекримський з'їзд рад у Сімферополі повторно проголосив створення Кримської Автономної РСР та обрав уряд республіки тільки 7 листопада 1921 року. Такий політичний крок був наслідком політики «коренізації», якої з тактичною метою тоді дотримувалися більшовики.

→ 2

НАШ АРХІВ

ЕШЕЛОНИ СМЕРТІ

→

7

КРИМ – ПОСТІЙНА БОРОТЬБА ЗА ПРАВО БУТИ ВІЛЬНИМИ

ДО ДНЯ ПАМ'ЯТІ
ЖЕРТВ ГЕНОЦИДУ
КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО
НАРОДУ

→ 1

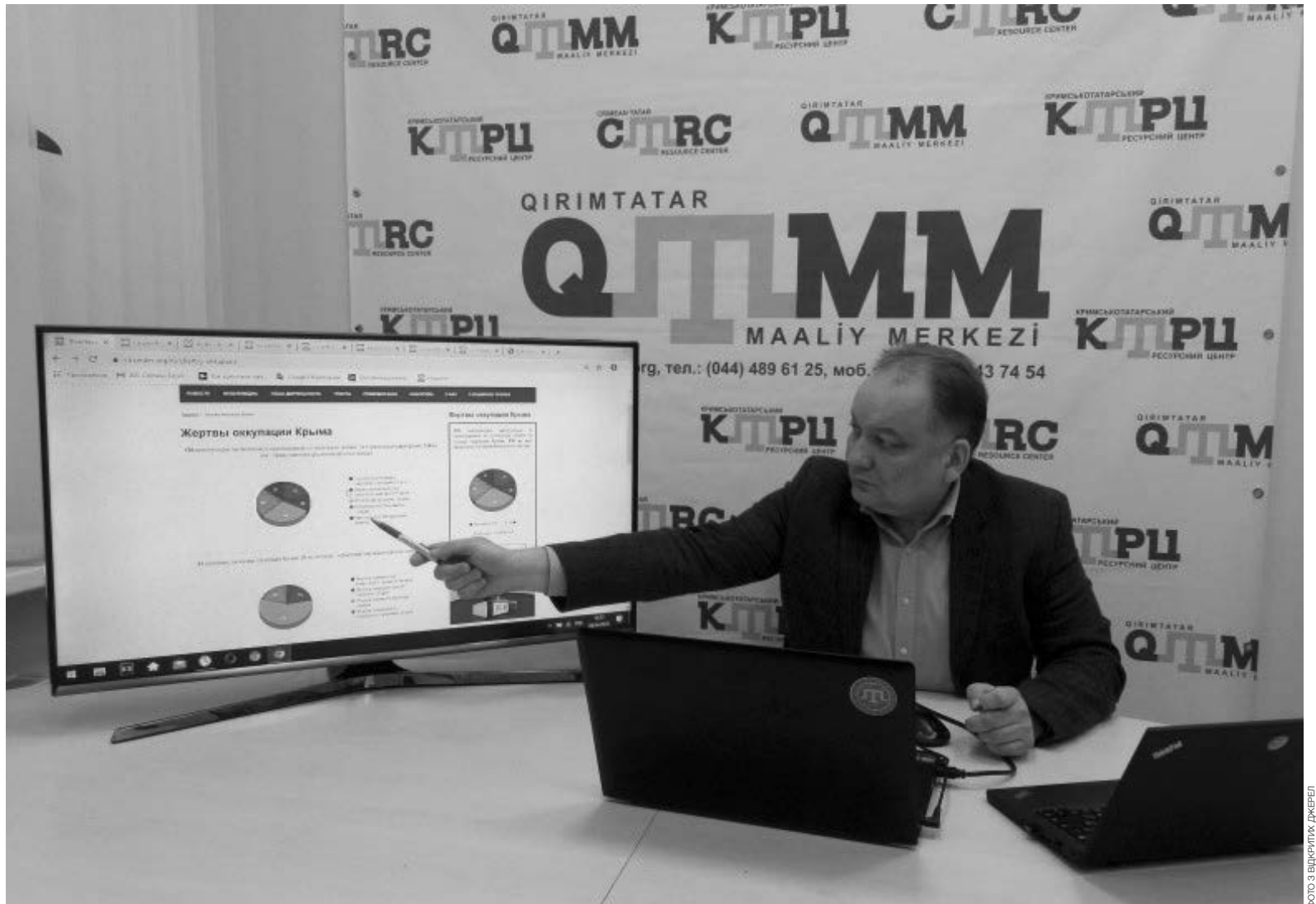
У першій половині 1920-х рр. кримські татари мали можливість порівняно вільного культурного й освітнього розвитку. Проте вже наприкінці 1920-х рр. радянський уряд згорнув частину попередніх освітніх програм і повернувся до політики репресій проти кримськотатарського національного руху. У 1928 р. репресовано низку лідерів кримських татар, 1929 р. з Криму до Середньої Азії примусово переселено татарських князів та частину дореволюційної інтелігенції. За даними перепису 1939 р., у Криму налічувалося 218 179 татар, що становили 19,4% населення півострова».

Статтю А. Козицького «Депортація кримських татар та інших народів Криму» було опубліковано у збірнику «Українська орієнталістика. Випуск 6, 2011». У цьому збірнику було вміщено матеріали Міжнародної наукової конференції «Кримські татари: етногенез, історія державних інституцій, міграційні процеси, культурна спадщина», яка відбулась 20 жовтня 2012 р. у Києві за підтримки Посольства Королівства Нідерландів у рамках міждисциплінарної сертифікатної програми «Кримськотатарські студії». До матеріалів збірника ввійшли окремі статті з широкого кола соціокультурних та історичних питань у галузі сходознавства. Досить актуальними ці праці є для студентів, науковців, викладачів вищих навчальних закладів, усіх, хто цікавиться сходознавчою проблематикою.

Окупація Криму: сьогодні

На долю як кримськотатарського народу, так і українського випало пережити нову хвилю репресій, що розпочалася з окупацією Автономної Республіки Крим та міста Севастополя країною-агресором Російською Федерацією у 2014 році.

28 квітня цього року Кримськотатарський ресурсний центр в онлайн-режимі презентував електронну базу жертв окупації Криму, яка на постійній основі буде доступна на сайті організації чотирма мовами. «Ця база допоможе отримати об'єктивне уявлення про кількість жертв окупаційного режиму на півострові й посилювати санкції стосовно держави-окупанта», – заявив під час онлайн-презентації

Ескендер Барієв в онлайн-режимі презентує електронну базу жертв окупації Криму

голова правління Кримськотатарського ресурсного центру, член Меджлісу кримськотатарського народу Ескендер Барієв.

«Кримськотатарський ресурсний центр на своєму сайті класифікував і розробив клікабельні діаграми «Жертви окупації Криму», які в постійному режимі відображатимуть актуальну кількість політв'язнів, зниклих безвісти і загиблих людей за період окупації Криму», – розповів Ескендер Барієв.

Наразі, згідно з даними КРЦ, кількість політв'язнів і переслідуваних окупаційною кримською владою становить 190 осіб, 136 із них – представники кримськотатарського народу. Ця категорія складається з 5 компонентів, залежно від статусу переслідуваного:

- засуджені та відбувають покарання в колонії (42, з них 23 – кримські татари);
- мають обмеження або впробувальний термін (22, з них 16 – кримські татари);
- в СІЗО (56, з них 48 – кримські татари);
- звільнені (44, з них 29 – кримські татари);
- переслідуються (26, з них 20 – кримські татари).

За інформацією КРЦ, сьогодні налічується 51 загиблий за

період окупації Криму, з них 21 – представники кримськотатарського народу. Ця категорія складається з таких компонентів:

- жертви політичних репресій (2 – кримські татари);
- жертви дискримінації (10, з них – 8 кримські татари);
- жертви терору (29, з них 7 – кримські татари);
- жертви поліцейського свавілля (10, з них 4 – кримські татари).

Третя категорія електронної бази КРЦ відображає актуальну кількість жертв насильницьких зникнень за період окупації Криму. Всього, за даними організації, таких налічується 18 осіб, з них 13 – представники кримськотатарського народу. Ця категорія поділяється на тих, хто оголошений у розшук (9 осіб, всі – кримські татари), і тих, хто не оголошений у розшук (9 осіб, з них 4 – кримські татари).

Усвідомлення трагічних сторінок нашої спільної історії – крок до омріяної волі

Трагічні періоди історії кримських татар тісно переплітаються з трагічними сторінками історії українського народу, адже українці так само виселя-

лися з власної землі напередодні знищення Запорозької Січі, як і кримські татари – після знищення Кримського ханства. Обидва народи зазнали переслідувань царського та більшовицького режимів наприкінці XVIII ст. – на початку XIX ст., а комуністична радянська система практично пройшла по них катком, впроваджуючи найжахливіші репресії, які тільки знає людство: голодомор, масові розстріли, депортації, лінгвоцид, етноцид, що сміливо можна назвати геноцидом українського та кримськотатарського народів.

На думку відомого українського активіста, співкоординатора руху «Євромайдан-Крим» Андрія Щекуня: «Крим – це постійна боротьба за право бути українцем. Дуже важливо усвідомлювати трагічні сторінки нашої спільної історії двох народів і об'єднати всі зусилля, не перебільшуючи значення цього слова, для знищення Російської Федерації як авторитарної диктаторської держави, що стала правонаступником тоталітарного режиму СРСР. Це – надважливе наше спільне завдання, виконавши яке наші народи здобудуть омріяну волю та забезпечать свої права та свободи», – констатує політв'язень крим-

Обидва народи зазнали переслідувань царського та більшовицького режимів наприкінці XVIII ст. – на початку XIX ст., а комуністична радянська система практично пройшла по них катком, впроваджуючи найжахливіші репресії, які тільки знає людство: голодомор, масові розстріли, депортації, лінгвоцид, етноцид, що сміливо можна назвати геноцидом українського та кримськотатарського народів.

ського спротиву окупації 2014 року Андрій Щекун.

Однак будемо оптимістами, і на завершення процитуємо знову ж таки слова Андрія Щекуня, головного редактора нашого друкованого видання «Кримська світлиця», які він озвучив в інтерв'ю газеті «Високий замок» у 2018 році: «...Не виключено, що Російська Федерація розпадеться. Економічний крах для неї неминучий. Як було з Радянським Союзом: підірвана економіка і розвал фактично на економічному підґрунті... Як упала Берлінська стіна, так і Крим повернеться до складу України».

СЕРГІЙ МОКРЕНЮК: «КОЖНА ЛЮДИНА В КРИМУ МАЄ ВІДЧУВАТИ, ЩО УКРАЇНА ПРОСТЯГАЄ ЇЙ СВОЮ РУКУ»

ІНТЕРВ'Ю

Чи буде розроблено механізми регулювання податкових, фінансових та інших економічних відносин щодо громадян України, які проживають у Криму?

ОЛЕКСАНДРА НЕЗВАННА

Чи запрацює і коли саме Фонд реінтеграції «Крим», який міг би від імені держави безпосередньо реалізовувати політику щодо тимчасово окупованого півострова та фінансувати конче необхідні заходи, а також чи послабився за 6 років зв'язок з людьми на тимчасово окупованій території і що робиться для того, щоб він не лише не втрачався, але й посилювався? Про це та інше – у другій частині інтерв'ю з начальником Управління з питань АР Крим та м. Севастополь Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та ВПО України (нині – Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій) Сергієм Мокренюком.

– Хочу повернутися до питання, яке вже частково проговорювалося. Ми маємо ухвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України стратегію інформаційної реінтеграції АР Крим та м. Севастополя – це таке собі «мертво-народжене дитя», яке не має ані плану дій щодо реалізації стратегії, ані, власне, виділення з державного бюджету на цю стратегію коштів. Водночас постійно говориться про важливість інформаційної політики щодо окупованих територій. Наскільки важливою для Вашої діяльності є наявність інформаційної політики щодо окупованого півострова? Що було зроблено Вами, щоб ця стратегія запрацювала?

– Важливо розуміти, що, крім того, що стратегія закріплює основні напрямки діяльності й основних осіб, які мають ці напрямки діяльності реалізовувати, для неї має бути створено спеціальний план заходів, який чітко має відповідати на такі питання: Хто здійснює захід? Який? Коли? Яким спосо-

ФОТО: ВІСНІК ПІДПИСАНИХ

бом? Як оцінити його ефективність? Цей план мав би бути підготовлений Міністерством інформаційної політики, після цього – Міністерством культури, молоді та спорту, а зараз це має робити Міністерство культури та інформаційної політики. Проте на сьогодні план заходів, який мав до нас, згідно з вимогами регламенту КМУ, зайти на погодження ще на початку 2019 року, так і не зайшов і ми не маємо інформації, чи він взагалі готовий. Проте ми просили экс-Прем'єр-міністра О. Гончарука втрутитися в цю ситуацію, він почув нас і дав пряме доручення подати цей документ на розгляд уряду, проте досі план заходів на виконання стратегії інформаційної реінтеграції на розгляд уряду не подано. Сподіваюся, що вже новоутворене Міністерство культури та інформаційної політики все ж таки його подасть.

– Маємо ще один Закон України «Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України» (далі – ВЕЗ «Крим»). Добре відомий для кримчан документ, який створив додаткові проблеми, починаючи від отримання банківських послуг до перевезення власних речей через КПВВ. Чи буде врешті-решт це питання вирішено? Чи буде ініційовано Кабінетом Міністрів України скасування цього закону? Чи буде розроблено механізми регулювання податкових, фінансових та інших економічних відносин

щодо громадян України, які проживають у Криму?

– 3 листопада 2019 року під головуванням экс-Прем'єр-міністра України О. Гончарука розпочала свою діяльність Міжвідомча робоча група з вирішення проблемних питань Донецької та Луганської областей, Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, в тому числі тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, зокрема, тих, що потребують обговорення та визначення спільної позиції з подальшим їхнім винесенням на розгляд Тристоронньої контактної групи щодо процесу мирного врегулювання ситуації в окремих районах Донецької і Луганської областей (далі – МРГ), до складу якої увійшло керівництво багатьох міністерств та відомств. Завданням МРГ є виключно розгляд питань, що стосуються тимчасово окупованої території.

Наше міністерство винесло на розгляд МРГ питання щодо внесення зміни до Закону України про створення ВЕЗ «Крим», з метою відновлення статусу резидентів для кримчан. На робочій нараді було ухвалено рішення, яке було оформлено дорученням экс-Прем'єр-міністра О. Гончарука, – Міністерству фінансів підготувати зміни до цього закону. Ми разом з Мінфіном, Мінекономіки, Державною фіскальною службою, Державною митною службою, Державним фінансовим моніторингом, Національним банком, Представництвом Президента України в Криму розробили концептуальний документ, де чітко прописано, як має бути змінено закон.

Цей документ був розглянутий на одному із засідань МРГ і був схвалений. Ми вже підготували зміни до закону про ВЕЗ «Крим», зміни до Бюджетного кодексу, Митного кодексу та Податкового кодексу та ще до кількох законів. Пакет у нас готовий, і тільки-но Міністерство реінтеграції почне працювати повноцінно, ми будемо готові відправити на погодження цей документ і подати його до Верховної Ради.

Але ми розуміємо, що шлях через закони не швидкий, тому деякі речі намагалися змінити на рівні підзаконних актів. Нацбанк нас почув, і ми знайшли конструкцію, яка дозволила вже змінити правила валютного регулювання для кримчан. Тому на сьогодні для кримчан валютне регулювання таке саме, як і для інших громадян України. Я хочу нагадати, що законом про ВЕЗ «Крим» урегульовані банківські, податкові, митні питання та питання фінансового моніторингу. Так-от, валютні регулювання ми звідти змогли вивести, і Нацбанк змінив свою постанову, вона вже інша. Це такий маленький крок, який спрямований на вирішення конкретної проблеми.

– Які заходи було здійснено та який бюджет фінансування з 2016 року було закладено на виконання Постанови Верховної Ради України №1602-VIII від 22.09.2016 року «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія реінтеграції в Україну тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополя: проблемні питання, шляхи, методи та способи»?

Цьогоріч також закладено кошти в одній із бюджетних програм – це майже 20 млн гривень – на заходи з реінтеграції, однак станом на сьогодні зрозумілого рішення, яким чином будуть використані ці кошти, не існує. Власне, тому ми і запропонували створити інституцію – Фонд реінтеграції «Крим», що міг би стати тією державною установою, яка б від імені держави безпосередньо реалізовувала політику щодо тимчасово окупованого Криму, фінансувала ті заходи, які конче необхідні.

– Спеціальних бюджетних програм, спрямованих на Крим, до 2019 року не було. Минулого року було закладено гроші в одній із бюджетних програм на заходи з деокупації, проте через зміну уряду торік, а потім ще цього року ці гроші не було використано. Цьогоріч також закладено кошти в одній із бюджетних програм – це майже 20 млн гривень – на заходи з реінтеграції, однак станом на сьогодні зрозумілого рішення, яким чином будуть використані ці кошти, не існує. Власне, тому ми і запропонували створити інституцію – Фонд реінтеграції «Крим», що міг би стати тією державною установою, яка б від імені держави безпосередньо реалізовувала політику щодо тимчасово окупованого Криму, фінансувала ті заходи, які конче необхідні. Тобто наше завдання як міністерства – формувати політику, але реалізовувати її, займатися більш точковими питаннями – це не наша робота, це – завдання іншої інституції, яка мала б займатися конкретними проектами, витрачати чітко гроші на конкретні цілі. На наше глибоке переконання, діяльність цього Фонду дала б змогу створити умови і для забезпечення освітніх, релігійних, мовних, медичних прав наших людей, які живуть на півострові. Фонд, власне, може стати містком, запустити механізм створення і розбудови зв'язків між громадянами, які проживають у Криму та в іншій частині України. Ми також впевнені, що Фонд був би спроможний залучити ще додатково кошти іноземних інвесторів, зокрема країн-підписантів Будапештського меморандуму.

Далі буде...

РЕАЛЬНІ КРОКИ З ДЕОКУПАЦІЇ КРИМУ

ЦЕРКВА

6 травня 2020 року Кабінет Міністрів України затвердив проект Постанови Верховної Ради «Про деякі питання захисту права на свободу світогляду та віросповідання вірян Кримської єпархії Української православної церкви (Православної церкви України) та збереження приміщення Кафедрального собору святих рівноапостольних князя Володимира та княгині Ольги». Цим документом Кабмін рекомендує Верховній Раді України тимчасово передати з комунальної власності АР Крим до державної власності України Кафедральний собор святих рівноапостольних князів Володимира та Ольги у місті Сімферополі.

ОЛЕКСА БЕСКИД

Практично сім років потрібно було надзвичайних зусиль та правильних аргументованих дій, щоб зобов'язати центральні державні органи влади виконувати та забезпечувати права кримчан – громадян України на тимчасово окупованій території АР Крим та м. Севастополь.

Фактично рішення про затвердження проекту Постанови Верховної Ради «Про деякі питання захисту права на свободу світогляду та віросповідання вірян Кримської єпархії Української православної церкви (ПЦУ) та збереження приміщення Кафедрального собору святих рівноапостольних князя Володимира та княгині Ольги» є першим кроком, бо, власне, Верховна Рада України тепер має проголосувати і затвердити цей документ.

Як зазначається у пояснювальній записці до проекту постанови, метою документа є захист гарантованого Конституцією України права на свободу світогляду і віросповідання вірян Кримської єпархії Української православної церкви (ПЦУ), а також культурних цінностей, що мають значення для формування культурного простору України на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя шляхом збереження приміщення Кафедрального собору святих рівно-

Архієпископ Сімферопольський і Кримський Православної церкви України Климент

Кафедральний собор святих рівноапостольних князя Володимира та княгині Ольги в Сімферополі

апостольних князя Володимира і княгині Ольги від знищення внаслідок незаконних дій РФ.

Даним проектом постанови пропонується тимчасово, на період дії Закону «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», передати з власності АРК у державність частину майнового комплексу загальною площею 1475,7 кв.м будівлі, розташованої за адресою: вулиця Севастопольська, 17, місто Сімферополь, 95015, а саме – Кафедрального собору святих рівноапостольних князів Володимира та княгині Ольги.

Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, яке розробило і подало на розгляд Кабміну даний документ, зазначає: «Кримська єпархія УПЦ (ПЦУ) – єдина з релігійних громад на півострові, що відмовилася від «перереєстрації» відповідно до незаконних вимог РФ, що стало однією з причин переслідування з боку РФ вірян, священнослужителів і членів УПЦ та їхніх сімей».

«Це рішення є вкрай важливим, оскільки протягом 6 років тимчасової окупації Росією українського півострова окупаційна «влада» системно порушує права релігійних громад та громадян, які проживають на ТОТ», – наголосив заступник міністра з пи-

тань реінтеграції тимчасово окупованих територій України Ігор Яременко.

Крім того, рішення з передачею приміщення Кафедрального собору із власності Автономної Республіки Крим у державність – це один із ключових механізмів щодо виведення комунальної і державної власності органів місцевого самоврядування АР Крим та м. Севастополь з їхньої власності, адже ці органи місцевої влади не функціонують з 2014 року через окупацію півострова. Цілком закономірно, що у зв'язку з цим майно АР Крим та м. Севастополь переходить у державну власність України на період тимчасової окупації Кримського півострова. Надалі держава має вміло розпоряджатися цим майном у власних інтересах і визнати факт його захоплення, тобто відкривати кримінальні провадження та здійснювати захист власності на міжнародному рівні.

За словами співкоординатора руху «Євромайдан-Крим» Андрія Щекуна: «Це рішення – крок уперед, це – прецедент, який дає змогу захищати державні інтереси України. Це вкотре доводить, що закони міжнародного права і закони України – це не клаптик паперу, а реальні дії. І Російській Федерації рано чи пізно доведеться відповідати за незаконне використання державної власності в період тимчасової окупації АР

Крим та м. Севастополь. Це – реальні кроки з деокупації на шляху до звільнення нашого рідного Криму».

Протягом останніх років на шпальтах нашого видання ми постійно висвітлювали у своїх публікаціях усі перипетії існування Української церкви в Криму й особливу увагу приділяли саме боротьбі архієпископа Сімферопольського і Кримського Православної церкви України Климента з окупаційною кримською «владою» за приміщення Кафедрального собору в Сімферополі. Після затвердження Кабінетом Міністрів України даного документа владика Климент написав у Фейсбуці звернення, яке ми публікуємо нижче.

«Христос Воскрес, улюблені во Христі!

У день пам'яті святого великомученика Георгія Переможця Господь вчергове явив нам Своє заступництво і милість. У ці складні для нашої країни дні уряд України знайшов можливість розглянути й одногосно ухвалити проект Постанови Верховної Ради України «Про деякі питання захисту права на свободу світогляду та віросповідання вірян Кримської єпархії Української православної церкви (Православної церкви України) та збереження приміщення Кафедрального собору святих рівноапостольних князів Володимира та княгині Ольги».

Політична воля та державницька позиція Кабінету Міністрів України у відстоюванні прав вірян реалізована. Очевидно, що тепер слово за народними депутатами України. Рішення Верховної Ради України буде важливим для збереження духовного осередку українців Криму, що зазнають утисків. Факти порушення релігійних свобод православних українців з боку Російської Федерації в анексованому Криму вже неодноразово зафіксовані та засуджені міжнародними інституціями.

Рішення з передачею приміщення Кафедрального собору із власності Автономної Республіки Крим у державність – це один із ключових механізмів щодо виведення комунальної і державної власності органів місцевого самоврядування АР Крим та м. Севастополь з їхньої власності, адже ці органи місцевої влади не функціонують з 2014 року через окупацію півострова. Цілком закономірно, що у зв'язку з цим майно АР Крим та м. Севастополь переходить у державну власність України на період тимчасової окупації Кримського півострова.

Висловлюю щире вдячність екс-міністру Оксані Коляді та урядовцям, які змінили державну політику Кабінету Міністрів України щодо кримського питання, зокрема становища Української церкви в Криму.

Із вдячністю звертаюся до Представника Президента в АР Крим Антона Кориневича, який постійно підтримує вірян Православної церкви України в Криму та своїми впевненими діями зміцнює державну політику України.

Я вдячний за мудру і стійку позицію Віце-прем'єр-міністру – міністру з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України Олексію Резнікову та його новій команді. Його тверда позиція як керівника практично новоутвореного державного центрального органу влади дала змогу ефективно захищати права громадян України в Криму.

Особливу подяку висловлюю працівникам Управління з питань АР Крим та м. Севастополя Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Ваша наполегливість та комунікаційна підтримка дала можливість досягнути позитивного результату.

Щирісердно вдячний за молитви та духовну підтримку предстоятелю Православної церкви України, Блаженнішому митрополиту Київському і всієї України Епіфанію.

Значу, що Кафедральний собор святих рівноапостольних князів Володимира та княгині Ольги в місті Сімферополі є духовним центром для віруючих і знедолених, домом миру й духовного спокою вірян Української церкви.

Закликаю на всіх Боже благословення для прийняття мудрих рішень зі збереження Храму Господнього та Української церкви в Криму!

З нами Бог! Воістину Воскрес! Архієпископ Сімферопольський і Кримський Православної церкви України КЛИМЕНТ

ПОДІЇ, ПРО ЯКІ ЙТИМЕТЬСЯ У ЦЬОМУ МАТЕРІАЛІ, ВІДБУЛИСЯ ЩЕ 2018 РОКУ, ПРОТЕ ВОНИ ВКОТРЕ ДОВОДЯТЬ, ЩО ПОКИ ПРЕДСТАВНИКИ УПЦ МП НА ВІЛЬНІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ НАМАГАЮТЬСЯ ВСІЛЯКО СТВОРЮВАТИ СОБІ ІМІДЖ «ЄДИНОЇ ІСТИННОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ», В ОКУПОВАНОМУ КРИМУ ЇХНІ «ПОБРАТИМИ ПО ЦЕРКВІ» АКТИВНО СПІВПРАЦЮЮТЬ З ОКУПАЦІЙНОЮ АДМІНІСТРАЦІЄЮ, НАСТАВЛЯЮТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДЕРЖАВИ-ОКУПАНТА НА ШЛЯХ БОРОТЬБИ З «ЗОВНІШНІМИ І ВНУТРІШНІМИ ВОРОГАМИ» ТА ВИХОВУЮТЬ МОЛОДИХ КРИМЧАН «ПАТРИОТАМИ ОТЕЧЕСТВА» (І ЙДЕТЬСЯ, ЯСНА РІЧ, НЕ ПРО УКРАЇНУ).

«ВІД МАЛОГО ДО ВЕЛИКОГО»: ЯК УПЦ МП ВИХО- ВУЄ В КРИМУ «ПАТРИОТОВ ОТЕЧЕСТВА»

ДУХОВНІ СКРІПИ

«Послужить Господеві й людям словом, а передусім – справою у сіянні в молодих душах зерна Істини!»

(З послання митрополита Симферопольського і Кримського УПЦ (МП) Лазаря)

22-24 листопада 2018 року в Ялті відбувся III міжнародний форум «Нюрнберзький процес: історія і сучасність», організований Університетом прокуратури РФ спільно з кримською «державною радою» та міжнародним дитячим центром «Артек».

СЕРГІЙ КОНАШЕВИЧ

Організація форуму, присвяченого 72-й річниці проведення міжнародного трибуналу у Нюрнберзі, спрямована на реалізацію наказу президента РФ від 20.10.2012 р. «Про вдосконалення державної політики у галузі патріотичного виховання» та постанови уряду РФ від 30.12.2015 р. «Про державну програму «Патріотичне виховання громадян РФ на 2016-2020 рр.», а також на «недопущення перегляду історії». Участь у заході взяли «представники російських і зарубіжних органів влади, наукових і освітніх установ, громадських організацій, а також фахівці з питань Другої світової війни та міжнародного трибуналу у Нюрнберзі», які «вели дискусії щодо проблематики, спадщини, інтерпретацій міжнародного суду над нацистськими злочинцями 1945-1946 рр.».

Під час свого виступу на форумі на той час ще «заступник голови» і «керівник апарату ради міністрів республіки Крим (РК)» Лариса Опанасюк оголосила кримську молодь «головною зброєю в ідеологічній війні». «Головна переможна зброя у будь-якій ідеологічній війні – наступ. Вважаю, що такі заходи за участі педагогів і молоді покликані популяризувати знання про правдиві підсумки Другої світової війни. Надто важливим є виховання молодого покоління у дусі патріотизму, поваги до історії, нетерпимості до будь-яких проявів

Митрополит Симферопольський і Кримський УПЦ (МП) Лазар з «главою Криму» Сергієм Аксьоновим

Духівництво Симферопольської і Кримської єпархії УПЦ (МП) на базі спецпідрозділу ЗМОП «Беркут» військ національної гвардії РФ у Симферополі. 22.11.2018 р.

екстремістської ідеології. Впевнена, наша молодь омине прояви фашистської ідеології і, звісно ж, переможе», – висловила вона.

Також Опанасюк зачитала вітальну адресу «глави Криму» Сергія Аксьонова до учасників форуму, в якій, зокрема, заявлялося таке: «На прикладі України ми бачимо, що нацистська ідеологія стала інструментом цілковитого підпорядкування зовнішнім силам. Впевнений, що український народ ніколи не змириться з такою жалюгідною реальністю і відправить режим разом із його русофобією на звалище історії. Кримчани одними з перших усвідомили небезпеку відродження нацизму в Україні, і під час Кримської весни дали гідну і дієву відсіч державному переворотові у Києві, головною ударною силою якого були неонацисти».

Солідарність із «главою Криму» в його міркуваннях виявив і вже на даний момент колишній «заступник голови ради міністрів РК» Дмитро Полонський, який оголосив неминучість процесу, подібного до Нюрнберзького, щодо української влади, яка «скоює злочини

проти мешканців Донбасу». «Крим був, є і буде регіоном, в якому обговорюються питання світового масштабу, тому, незважаючи на всі санкційні заходи та неприйняття факту входження Криму до складу Росії з боку чинної заокеанської влади, на півострів приїдуть закордонні гості. Можливо, сьогодні світова спільнота ще не готова до такого процесу, однак минають часи, змінюються політики, приходять нові люди з іншим світоглядом. Голоси на підтримку того, що злочини на Донбасі мусять бути засуджені найрішучішим чином, лунають дедалі активніше. Тому для нас важливо говорити про те, як цей процес свого часу відбувався у Нюрнберзі, тому що ті люди, які скоюють злочини в Україні тими ж методами й технологіями, домагаються результатів особисто для себе. На жаль, такий політичний результат – це горе для людей, невиправдані смерті мешканців Донбасу та України. Характер злочинів, які наразі чинить українська влада проти своїх-таки громадян, мешканців Донбасу, дуже подібний до того, що свого часу робила

Німеччина. Ідеологія розвитку сучасної України дуже нагадує шлях становлення фашистської держави, яким свого часу пішли Німеччина, Італія та інші країни. На жаль, сьогодні у світі можна побачити тенденцію до зменшення ролі міжнародного права, у тому числі й рішень Нюрнберзького трибуналу: спостерігаються спроби виправдати нацистських злочинців та їхню ідеологію, применшити роль СРСР у перемозі над фашизмом», – зазначив він.

Лишається тільки здогадуватися – чи так само запекло готовий «викорінювати український фашизм» вікарій Симферопольської і Кримської єпархії Української православної церкви Московського патріархату (УПЦ МП), єпископ Ялтинський Нестор (Доненко), який був присутній на «підготовці до другого Нюрнберга» разом із кількома священниками єпархії. Втім, свою чинну світоглядну позицію він доволі чітко окреслив напередодні – у проповіді після хресної ходи під час святкового богослужіння у гарнізонному севастопольському храмі на честь архістратига Божого Михаїла, який є головним храмом окупаційного Чорноморського флоту (ЧФ) РФ: «Ми дивляємося у небесне змагання за небесні цінності. Архістратиг Божий Михаїл і небесне військо скинули у безодню сатану, що повстав проти Бога. І це небесне змагання ніколи не припиняється вже у нашому земному житті, у людському вимірі. Війна у цьому світі ніколи не припиняється, зло і духи піднебесної злоби завжди на сторожі, щоби зжертви кожного християнина. Ми з вами мусимо бути добрими воїнами і чинити опір ворогам істини, мати Слово Боже як дуже гостру й потужну зброю і боротися за свою душу, чинити опір зовнішнім сутінкам, брехні та підміні, всьому і всім, хто хоче забрати в нас наше першорідство, нашу віру і ту істину, благодать і церкву, які нам дав Христос. Молитовно звертаючись до небесного воїна, ми лише входимо у військові дії, у силові відносини з зовнішніми і внутрішніми ворогами, котрі опираються нам, а сутність зла через нас опирається Богові. Ми – громадяни неба, нашою абсолютною батьківщиною є Царство Небесне. Але увійти до нього ми можемо лише через помісну церкву (вочевидь, мається на увазі Російська православна церква (РПЦ), – авт.) – як і у вічність

З огляду на сучасні реалії – натяки більш ніж зрозумілі, годі й казати. Просто чудова промова архієрея істинної і канонічної української церкви, яка є, якщо вірити запевненням її очільників, «єдиною структурою, котра пов'язує Крим і Донбас з Україною».

можемо увійти лише через нашу російську історію, в якій ми народилися, до якої нас від початку помістив Господь і в якій ми мусимо пройти свій життєвий шлях (виділення тут і далі наше, – авт.). Бажаю всім вам мужності, твердості, віри, духовних перемог і тієї радості, яку дає Господь кожному, хто перемагає за духом, за благодаттю, творчо, з силою Бога і Його Слова. Один горизонт має людина з поразковою свідомістю – і цілковито інакший має людина, котра скуштувала перемоги, не лише військової, економічної, інтелектуальної чи соціальної, а перемоги духовної. Воістину горизонт можливостей, уявлень про світ і про себе, про все те, що Господь приготував для цієї людини, розширюється до неохопності. Будемо ж навчатися перемагати за правдою Христовою, перемагати завжди, на будь-який час і на кожну годину, щоб увійти у Славу Божу і поєднатися з радістю любові Христової в Його Божественному Царстві».

З огляду на сучасні реалії – натяки більш ніж зрозумілі, годі й казати. Просто чудова промова архієрея істинної і канонічної української церкви, яка є, якщо вірити запевненням її очільників, «єдиною структурою, котра пов'язує Крим і Донбас з Україною». Дивно, як «христололюбиве воїнство русское», вислухавши «українського батюшку», не схопилося тієї ж миті за зброю і не вирушило за Перекоп – на славу Божу і за Його правдою здобувати духовну та фізичну перемогу над «фашистським зовнішнім ворогом», котрий надумав відірватися від московського царства небесного і земного та прямувати до Господа власним шляхом, а не сповідатись йому через співробітників російських спецслужб у рясах. А так, як каже кремлівський патріарх, – «ми як мученики потрапимо до раю, а вони просто здохнуть».

Далі буде...

ЗАХОПЛЕННЯ КРИМУ БІЛЬШОВИКАМИ

ЯК ЦЕ БУЛО...

Створене більшовиками бюро Кримського обкому КП(б)У просувалося в бік Сімферополя разом з військами Південного фронту. Воно існувало доти, доки не змогло об'єднатися з іншими членами Кримського обкому КП(б)У, які перебували в Сімферополі, тобто до захоплення міста більшовиками.

ТЕТЯНА БИКОВА,
К.І.Н., НАУКОВИЙ СПІВРОБІТНИК ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ

7 квітня 1919 р. у Сімферополі влада перейшла до військово-революційного комітету. Він поставив з представників обласного та міського комітетів більшовиків, двох представників від партії меншовиків та по одному від анархістів та вірменської партії «Дашнакцутюн»¹. 17 квітня в ЦК РКП(б) і в ЦК КП(б)У було надіслано таку телеграму: «Бюро Кримського обкому припинило свою діяльність. Місце перебування обкому – Сімферополь. Секретар обкому – Шульман»².

Як свідчило надіслане до центру офіційне повідомлення, 10 квітня «представниками кримської організації партії комуністів-мусульман в особі Сімферопольського комітету було організовано мітинг робітників-мусульман для з'ясування питання щодо подальшої долі колишньої кримськотатарської Директорії та її установ. Після детального обговорення питання одностайно ухвалили:

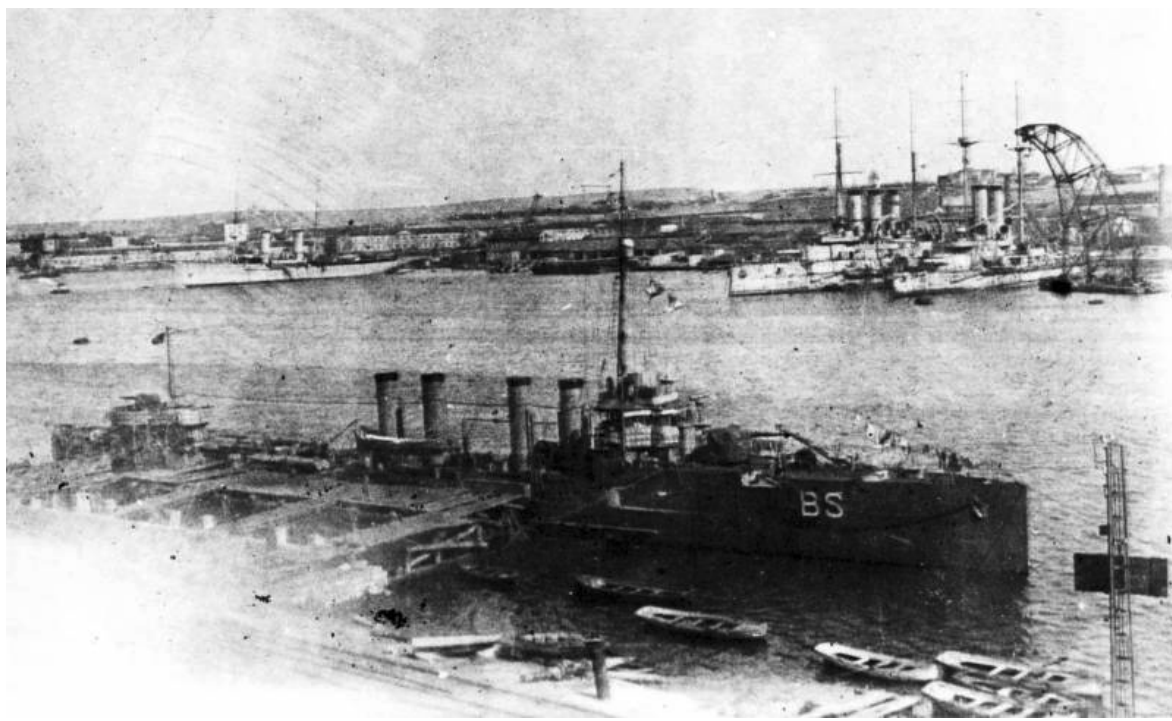
1). Існуючу Директорію та всі її установи скасувати.

2). Створити тимчасовий комісаріат з мусульманських справ, куди передати все майно та справи колишньої національної Директорії.

3). До складу комісаріату обрано таких комісарів: С. Меметов, А. Боданінський, В. Ібраїмов, У. Ібраїмов³, Д. Мамбет Аджи, С. Ідрісов та М. Леманов.

Всі перелічені особи, за винятком М. Леманова, є членами кримської організації партії комуністів-мусульман. Комісаром з мусульманських справ колегією з вищезазначених осіб висунутий С. Меметов»³.

13 квітня на засіданні сімферопольського ревкому було обрано його президію в складі

Кораблі союзників у Севастополі

Алі Боданінський, член татарсько-мусульманської секції Кримського обкому РКП(б)

Велі Ібраїмов, член татарсько-мусульманської секції Кримського обкому РКП(б)

трьох осіб: Є. Багатур'янц (Лаура), Міт'яев та Іванов⁴. Заслухавши інформацію щодо ухвалення під час мітингу вищезазначеної постанови, ревком затвердив її і визнав проголошених осіб як Комітет з мусульманських справ⁵. Однак через кілька днів персональний склад цього комітету змінився. 18 квітня в газеті «Известия военно-революционного комитета» було розміщено таке повідомлення: «3 ініціативи кримськотатарської партії у дворі татарського дитячого садка відбувся мітинг, на якому обрано комісаріат з кримсько-мусульманських справ. До нього увійшли: С. Меметов, Д. Бешевелі, Д. Мамбет Аджи, А. Боданінський, В. Ібраїмов, С. Ідрісов, М. Леманов»⁶.

23 квітня Тимчасовий комісаріат було перейменовано на татарсько-мусульманську секцію Кримського обкому РКП(б). До її складу увійшли: члени – Мінзюк Абсаямов, Селіл Меметов, Якуб Халіков, Алі Боданінський, Сулейман Ідрісов, Дост Мамбет Аджи, Хайрі Еміров, Джафер Ібраїмов, Велі Ібраїмов, Умер Мердимшаєв; кандидати в члени – Сеїт Абдураманов, Осман Меїнов⁷.

12 квітня 3-й Таврійський полк підійшов до Севастополя і зайняв позиції на підступах до міста, біля Інкермана⁸. Звістка про наближення більшовицьких військ викликала страшну паніку. В місцевих газетах писали: «Діялося щось неймовірне. Най-

мали автомобілі, екіпажі, лінійки. Платили божевільні гроші, аби виїхати і сховатися там, куди виїхав уряд. Платили за автомобіль до 10-12 тис. рублів, за екіпаж – 3-5 тис., і їхали, їхали без кінця»⁹.

Спроби Червоної армії одразу зайняти Севастополь не вдалися. За спогадами Ю. Гавена, у відповідь на пропозицію радянського командування здати місто командувач збройними силами Антанти в Криму французький полковник Труссон заявив: «Місто він не звільнить без розпорядження свого вищого командування і буде захищати всіма засобами, що є в його розпорядженні, оскільки Севастополь вважають ключем до Чорного моря»¹⁰.

12 квітня 3-й Таврійський полк підійшов до Севастополя і зайняв позиції на підступах до міста, біля Інкермана. Звістка про наближення більшовицьких військ викликала страшену паніку. В місцевих газетах писали: «Діялося щось неймовірне. Наймали автомобілі, екіпажі, лінійки. Платили божевільні гроші, аби виїхати і сховатися там, куди виїхав уряд. Платили за автомобіль до 10-12 тис. рублів, за екіпаж – 3-5 тис., і їхали, їхали без кінця».

Отримавши повідомлення про опір Антанти у Севастополі, Раднарком наполіг на негайному зайнятті Севастополя. Нарком закордонних справ Г. Чичерін телеграфував про доцільність «замість відстрочки боротьби негайно, не даючи французам підготуватися, викинути противника з Севастополя»¹¹. Оскільки в Севастополі перебували кораблі та війська Антанти, В. Ленін, не бажаючи відкритої війни, знову, як і у 1918 р., запропонував створити «незалежну» від РСФРР буферну державу – Кримську радянську соціалістичну республіку, від імені якої проводилися б воєнні дії проти військ Антанти.

1 Бунегин М.Ф. Революция и гражданская война в Крыму (1917-1920 гг.). – Симферополь, 1927. – С. 246;
2 Державний архів Автономної Республіки Крим (далі – ДААРК). – Ф.-П. 1. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 10;
3 Аникеєв В.В. Деятельность ЦК РКП(б) 1918-1919 гг. (Хроника событий). – М., 1976. – С. 361.

* Умер Ібраїмов – брат Велі Ібраїмова.

3 ДААРК. – Ф.-П. 150. – Оп. 1. – Спр. 51. – Арк. 3.

4 Там само. – Ф.-П. 1733. – Оп. 1. – Спр. 173. – Арк. 8.

5 Там само. – Ф.-П. 150. – Оп. 1. – Спр. 51. – Арк. 6.

6 Там само. – Арк. 23.

7 Там само. – Ф.-П. 1. – Оп. 1. – Спр. 7. – Арк. 11, 19.

8 Красная звезда. – 1919. – 22 апреля.

9 Крымский вестник. – 1919. – 9 апреля.

10 ДААРК. – Ф.-П. 150. – Оп. 1. – Спр. 49. – Арк. 254.

11 Там само. – Арк. 254 – 256, 266.

СПОГАДИ

Відсалютувавши у травні 1944 року в Севастополі хто чим міг – хто трасуючими кулями з автомата чи карабіна, хто з сигнальної ракетниці, а хто й з зеніток на честь визволення чорноморської фортеці від фашистських загарбників – ми, бійці 50-го гвардійського арtpолку 24-ї гвардійської стрілецької Євпаторійської Червонопрапорної дивізії, збиралися в далеку дорогу на інші фронти. Через кілька днів були в районі станції Воїнка, де довгенько затрималися, очікуючи на ешелони для переїзду в Прибалтику.

КАРПО ГУЛАК,

КОЛИШНІЙ ПОМКОВЗВОДУ 50-ГО ГВАРДІЙСЬКОГО АРТПОЛКУ 24-Ї ГВАРДІЙСЬКОЇ СТРЕЛЕЦЬКОЇ ЄВПАТОРІЙСЬКОЇ ЧЕРВОНОПРАПОРНОЇ ДИВІЗІЇ, М. ЯЛТА

Та вагонів чомусь не подавали. Прождавши довгенько, ми одержали несподівано розпорядження про підготовку рухатися своїми засобами (на машинах) в район станції Снігурівки. Маршрут пролягав північніше Херсона, де ми переправилися по понтонному мосту на правий берег Дніпра. Але це було згодом.

Якось вранці почули гудок паровоза, а потім із-за пагорбка з'явилась довга змія потяга. «Ось і потяг прибув: а говорили своїм ходом!». Та нам назустріч кинулися автоматники в новеньких формах, які різко виділялися проти наших фронтонних форм, що колись мали колір хаки.

– Ви куди? Геть подалі від вагонів! – розмахуючи пістолетом, кричав на нас молоденький майор. З вагонів долинали крики, плач, якісь гортанні вигуки.

– То лаються, – тихо, із хвилюванням у голосі сказав казанський татарин Раїф Ісмаїлов (нині живе в Казані).

– Товаришу майоре, – ввічливо звернувся ефрейтор Волохов, лєнінградець, якому майор гондився в сини, – дозвольте подати людям води. Просьба ж...

– Знайшов людей, то ж зрадники... – нагубив майор. – Йдіть звідси...

– А ви, – звернувся майор до мене, – покличте вашого старшого командира.

– Гвардії капітан Авілов, – доповідав викликаний мною на-

«Потяг смерті». Картина Рустема Емінова

ЕШЕЛОНИ СМЕРТІ

чальник штабу дивізіону, дотримуючись військової субординації. – Слухаю вас, товаришу майоре!

– Негайно відведіть далі ваших гвардійців, щоб ми не застосували зброю. Я маю такий наказ від нашого міністра... – А це що таке? – майор і капітан почули автоматну чергу. То був попереджувальний вогонь вартових.

Як тільки зрозуміли, в чому річ, наші гармати витрушували свій бідний пайок НЗ, кидали у вузькі високі вікна товарняка сухарі, хліб, цукор, подавали у напіввідчинені двері відра з водою, перемовлялися з арештантами.

– Я бачу, що тут по-доброму не обійдеться... Викличіть негайно представника «СМЕРШу», – наполягав майор і дав розпорядження на від'їзд ешелонів.

– Представник «СМЕРШу» гвардії капітан Коковкін перебуває у сусідньому селі, – сказав Павло Авілов.

– Скажіть прізвища оцього і оцього, – вказав майор на Волохова і сибіряка Кузакова, – а самі доповісте про випадок капітану...

Вони відійшли вбік від групки солдатів. Я стояв крайній до них, то чув, як Вавілов просив майора не порушувати справу про покарання солдатів. Майор довго не здавався, а потім все-таки вирвав аркушик з блокнота і порвав його.

«Ешелон смерті», як назвав його найстаріший наш телефоніст, лєнінградець Волохов, набирив швидкості. Ножем різали наші серця крики дітей, жінок з

тісних смердючих вагонів. Сльози навернулися на очах у старого партійця, який до цього так вірив у правоту вождів.

– Що ж це за вороги? – запитував він і сам відповідав:

– Це такі ж «вороги», як наші діти були ворогами для фашистів в оточеному Ленінграді... Так то ж фашисти, а тут свої гублять невинних...

– Мабуть, пронесло, – сказав Іван Кузаков, коли побачив, що майор порвав записані прізвища солдатів.

– Не думаю, – сказав сумно Волохов, – у цих хлопців пам'ять та руки чіпкі та міцні. Записку порвав, а в пам'яті тримає.

А через кілька днів там же, на станції Воїнка, телефоністи Волохов і Кузаков стояли по команді «струнко!» перед заступником командира полку з політчастини Бродським і представником «СМЕРШу» Коковкіним і розповідали про свій «злочин», про допомогу «ворогам народу» – малим дітям і жінкам – кримським татарам.

Майор Бродський був агресивно налаштований, а розсудливий Коковкін шукав вихід із такого делікатного становища. І знайшов. Якраз недалеко пролунав вибух гранати. Постраждав кін, який пасся та наступив на кинутому гранату.

– Отже, коня вбито, а вас обох, що були поблизу, поранено. Відправимо вас у медсанбат, нехай трохи підлікують ваші рани.

Бродський заперечив: беріть, мовляв, відповідальність на себе.

– Добре, я нестиму відповідальність, – сказав Коковкін. – Добрі

людські почуття карати не можна. Ви знаєте, що хлопцям, як мінімум, пахне штрафбат.

Волохов заридав: «Що ж це таке? Дітей везуть на смерть, а їм води не можна подати... Так і в Ленінграді... Та то ж фашисти знищували...».

На смертному одрі Сергій Петрович Коковкін написав мені листа, останнього в своєму житті, в якому згадував цей жахливий випадок:

– Щось не так ми тоді зробили в Криму, – писав він з каяттям невинного.

А «ешелони смерті» тягнулися з півдня в Сибір, Казахстан, Узбекистан. З депортованими татарами, греками, вірменами. Карали народ за те, що вони, мовляв, були зрадниками.

В Євпаторії, де ми часто збиралися на роковини визволення міста 24-ою гвардійською дивізією, не раз поверталися до депортації з Криму, до того жорстокого геноциду, який проводився під гаслом «дружби народів». Колишній командир гаубичної батареї Олексій Андрійович Міхно, викладач Луганського педінституту, не раз мені говорив:

– Що ж воно сталося? В Криму тоді були три загальновійськові армії – наша, друга гвардійська, армія, 51-а гвардійська та особлива Приморська армії, Чорноморський флот, спецпідрозділи всякі. Нас була не одна сотня тисяч солдатів та офіцерів. Та ми тоді взяли б кожного за обидві руки і запитали: «Хто такий? Служив німцям? – відповідай. Не служив їм – йди і живи

«Ешелон смерті», як назвав його найстаріший наш телефоніст, лєнінградець Волохов, набирив швидкості. Ножем різали наші серця крики дітей, жінок з тісних смердючих вагонів. Сльози навернулися на очах у старого партійця, який до цього так вірив у правоту вождів...

спокійно». Ні, виселення з Криму було сплановано задовго до нашого штурму Перекопу. І заплановано у зореносній...

А я собі подумав, що ми часто були сліпими виконавцями людодіської волі наших «вождів», нездоровий глузд яких винищував свого часу непослушних селян України та Кубані, які в 30-х роках не поспішали в кріпацькі колгоспи, піддав масовому геноциду народи Криму, Калмикії, Північного Кавказу під час Великої Вітчизняної війни.

А тому ви всі: люди добрі, хто зазнав тяжкої несправедливості в тоталітарний час, пробачте і нам, сліпим виконавцям чужої волі. Свічка, яку я запалив 18 травня, в День пам'яті кримчан, депортованих у 1944 році, це мій сум-жаль, маленька іскорка справедливості щодо тих, хто повертається на отчу землю.

Нехай нам усім пробачать ті, хто повернувся в Крим, і ті, чії могилки розкидані на полустанках та залізничних посадках на шляху до Сибіру та Казахстану – по всьому маршруту, де проходили печальні «ешелони смерті». Мир вам, люди Криму!

«Кримська світлиця»
№ 19 Від 13 травня 1995 року

НЕВИГАДАНІ ОПОВІДАННЯ

НАШ АРХІВ

Продовження

НУЗЕТ УМЕРОВ

ПОМСТА

Хто й коли назвав це невеличке степове сільце Каракоз («Чорноока»), навіть старожили не пам'ятали. Село як село. Хати, повшивані очеретом, високі димарі. Хати ліворуч, хати праворуч, а посередині – широка курна дорога. Традиційним у селі було те, що праворуч від дороги жили кримські татари, ліворуч – українці і росіяни.

Жили дружно. Пережили колективізацію, голод, розкуркулювання. І свята зустрічали разом: і татарські, і українські, і російські. Особливою пошаною в селі була п'ятниця. Цього дня на слов'янському боці топили лазні і всі жителі села дружно «змивали» гріхи, «напрацьовані» за тиждень. А ввечері після лазні жінки заправляли гасом лампи, засвічували їх, розсідалися довкруг і через паперові трубочки, до потемніння в очах, дивилися в сердечка на ковпачку, намагаючись роздивитися своє майбутнє.

Разом пережили німців, румунів, угорців і з нетерпінням чекали, коли ж повернуться наші, і село нарешті дізнається про долю своїх синів, братів, батьків, які пішли в сорок першому на фронт.

Визволителів зустрічали зі сльозами щастя на очах. Виставили на дорогу столи, а на них – все, що вдалося зберегти від всюдисущих румунів: вино, самогон, сало, м'ясо, млинці, чебуреки, навіть тютюн.

Але не встигли гідно зустріти і провести, не встигли витерти сльози радості, як сталося страшне й незрозуміле.

На світанку село оточили автоматники, повантажили всіх до одного: жінок, стариків, дітей. Повантажили і повезли невідомо куди. Та половина села, котра залишилася, завмерла у тривожному очікуванні: отже, завтра

Кримськотатарське село за рік до вигнання. Фото: Герберт Ліст, 1943 рік.

можуть ось так само приїхати й за ними...

Коли перший страх минув, у крайній хаті почувся гіркий плач за покійником. Плач цей, ніби вогонь у вітряний день, перелітав від хати до хати, поки не охопив усе село. До плачу людей додавалося скавуління собак, ревіння голодної худоби, залишеної в хлівах на спустілих обійстях.

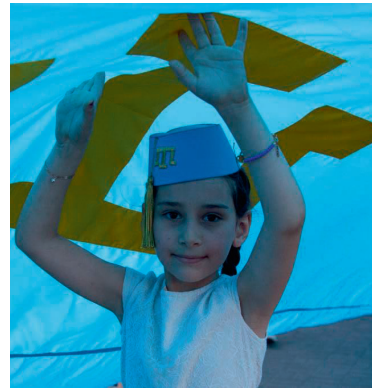
Минуло тижні зо два, і в село знову понаїхали криті автомашини. Привезли переселенців. Людей вивантажили на правому боці і запропонували поселитися в хатах на вибір – кому яка сподобається.

Кілька днів у селі не стихали крики, суперечки. Зрідка спалахували бійки. Люди виривали одне в одного швейні машинки, патефони, килимки, посуд – усе, що залишили колишні мешканці. Лівий берег села мовчки, з презирством спостерігав за тим, що відбувалось. І це не залишилось непоміченим.

Розібравши майно і худобу, приїжджі накинулися на старожилів: «Чого витріщились! Вам нічого не дісталось? Думаєте, нам не розказали, як ви тут разом з вашими татарами сиділи на фашистам лизали... Шкури продайте! Зачекайте, і до вас ще доберуться...».

ловою і додав: «Про те, як ви там жили, питать не буду...».

Капітан поїхав. Наступного дня жителі лівого боку села почали готуватися до поминок: йшов сороковий день виселення татар...

Під час відзначення Дня кримськотатарського прапора. Київ, 26 червня 2016 року

МОЄМУ НАРОДУ

НУЗЕТ УМЕРОВ

Ти в вогні не згорів,
Не загинув у вирі-пучині,
Як на тебе Той рік
Кинув стільки і лиха й незгод!
І, здавалося, доля твоя
Догорає неначе лучина,
Але вистояв мужньо
Ти мій,
Кримськотатарський народ!

Травень сорок четвертого.
Радість визволення розквітла.
Але чом вартові
Не відходять від наших дверей?!
Чом із рідних осель,
Де було стільки щастя і світла,
Автоматники гонять
Жінок, стариків і дітей?!

І неспішно на Схід,
Ніби гусинь, повзлі ешелони,
А з вагонів – прокляття
Катам, і вождем, і вікам...
А в вагонах «телячих»
І крики, і плачі, і стогін...
Не ховали померлих –
На поталу лишали вовкам.

Дикі хаці лісів
Крижаного Уралу
Гінка далечинь
Азіатських гарячих степів...
Новим захистком тут,

Батьківщиною другою стали
Для таких непокірних
І гордих
І дочок твоїх, і синів.

Як над нами знущались,
Глумились і люто ганьбили
Команданти і їхні прислужники
Ситі, пихаті і злі.
Слово «кримський татарин»
Навіть згадувати забороняли,
Начеб кримських татар
Не було і нема на землі!

Але вистояв ти,
Мій народе,
На зло всім намовам.
І легкого шляху
Не шукав у своєму житті.
Не зламали борців
Ні тюремні іржаві закови,
Ні Сибір, ні ГУЛАГи,
Ні етапи жорстокі й круті.

Скільки їх,
Тих, хто мужньо боровсь
За свободу,
Полягло у борні
За священне за право своє!
Щоб вернути на віки
Чесне ім'я мого народу
І сказати усім:
Ми – живі,
Ми не вмерли,
Ми – є!

День сьогодні сумний.
День сьогодні трагічний
І чорний.
Півстоліття тому
Нас погнали назустріч вітрам.
Ми вертаємось в Крим.
Він, як мати,
Зігріє й пригорне,
Тільки ж хто відповідь
За все зло, заподіяне нам?!

Будьте ж прокляті ті,
Хто прирік нас на горе і муки,
Хто засіяв між нас
Дике поле
Із розбрату й чвар.
– Ми відродимось! –
Клятву урочу
Даютъ наши діти і внуки,
Ми розкажемо правду
Про трагедію
Кримських татар!

Переклад з кримськотатарської
Данило Кононенко
«Кримська світлиця»
№ 19 Від 13 травня 1995 року

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

3 ПІСНІ СЛІВ НЕ ВИКИНІШ

Мовчана/ Мельник Микола. – К.: ВЦ «Просвіта», 2015. – 68 с.. Про що йдеться в цій книзі й чому щодо її друку було відкрито кримінальне провадження, спробуємо розібратися у наступному номері.

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-художня і публіцистична газета Свідцтво про державну реєстрацію КВ № 23715-13555P від 06.02.2019 р.

Засновники

Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка
Громадська організація «Кримський центр ділового та культурного співробітництва «Український дім»

Видавець

ТОВ «Видавничий дім «Українська культура»

Юридична адреса

03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1

Директор

В'ячеслав ЮРЧЕНКО

Головний редактор Андрій ШЧЕКУН

Дизайн та верстка В'ячеслав ЮРЧЕНКО

Надруковано:

ФОП Ключук С.М., вул. Заводська, 37 В, м. Чернівці, 58007.

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову. Зміст газети поширюється на умовах ліцензії СС BY 3.0, якщо відсутні інші вказівки.

Передплата на газету

Передплатна ціна на 2020 р.: на 6 місяців – 162,90 грн. на рік – 325,80 грн.

У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонементу.

Передплатний індекс

90269

Наклад 1000 прим.
Ціна договірна

